

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/represje/101604,Zofia-Moczarska-Ofiarna-b-odwazna.html>

Zdjęcie sygnalityczne Zofii Moczarskiej wykonane w MBP w Warszawie, 1949 r. (fot. z zasobu IPN)

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Zofia Moczarska. „Ofiarna, b. odważna”

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa (1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej (1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: WOJCIECH KUJAWA 16.06.2023

Choć częściej wspominana jest w kontekście swojego znacznie lepiej znanego męża, Kazimierza Moczarskiego, autora nieodmiennie popularnych „Rozmów z katem”, to pozostaje postacią godną zapamiętania również przez pryzmat swoich własnych dokonań. Nie ustępowała mu zaangażowaniem w pracę konspiracyjną i również zapłaciła za nią wysoką cenę, gdy wpadła w ręce

komunistycznego aparatu bezpieczeństwa.

Trudno nie zgodzić się z opinią prof. Barbary Otwinowskiej, wyrażoną w książce „Zawołać po imieniu. Księga kobiet – więźniów politycznych 1944–1948”, że Zofia Moczarska

„[...] pozostaje w opracowaniach historycznych w cieniu swego sławnego męża. A przecież – wprawdzie w stałej z nim więzi – miała swe własne próby odwagi i determinacji w cierpieniu”.

Warto więc – chociaż w skrótovej formie – przypomnieć o tej kobiecie niezwykłego charakteru.

Małżeństwo w cieniu wojny

Zofia Moczarska z d. Płoska urodziła się 17 czerwca 1919 r. jako córka Aleksandra i Wandy. W 1937 r. ukończyła Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Klementyny Hoffmanowej, po czym kontynuowała naukę w Wyższej Szkole Dziennikarskiej w Warszawie. Jednocześnie pracowała w Ministerstwie Opieki Społecznej w Warszawie, w którym poznała Kazimierza Moczarskiego (był tam radcą prawnym). 31 lipca 1939 r. w kościele Karmelitów na Krakowskim Przedmieściu wyszła za niego za mąż. I raz jeszcze odwołajmy się do prof. Otwinowskiej, która pisała:

„[...] piękna miłość łącząca tych dwoje dodawała im sił w podjętej z okupantem walce, a także pozwoliła przetrwać tragiczne doświadczenia więzienne w czasie powojennym”.

Kazimierz Moczarski (domena publiczna)

W pierwszych dniach wojny Moczarscy wraz z ministerstwem zostali ewakuowani na wschód. Okazało się jednak, że funkcjonowanie urzędu w nowym miejscu jest tylko pobożnym życzeniem. W związku z tym – po bezskutecznych próbach Kazimierza dostania się do Wojska Polskiego – małżonkowie postanowili wrócić do stolicy.

Wybuch powstania warszawskiego odciął ją od zespołu, jednak już drugiego dnia walk zdołała dotrzeć do placówki „Rafał” przy ul. Kredytowej.

Wkrótce Kazimierz włączył się w działalność konspiracyjną, którą prowadził na kilku płaszczyznach: tajnego Stronnictwa Demokratycznego, Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej ZWZ-AK i Okręgowego Kierownictwa Walki Podziemnej (kierował tam działem dochodzeniowo-śledczym). Uczestniczył także w kilku akcjach bojowych. W pracach tych pomagała mu Zofia, która posługiwała się pseudonimem „Malina” (formalnie została zaprzysiężona w 1944 r.). Razem z Kazimierzem uczestniczyła np. w odbiciu więźniów ze szpitala przy ul. Bonifraterskiej (11 czerwca 1944 r.), a dokładniej – była jedną z osób przeprowadzających

rozpoznanie przed rozpoczęciem akcji. W lipcu 1944 r. Kazimierz Moczarski rozpoczął organizowanie sieci łączności radiowej dla potrzeb BIP KG AK i objął kierownictwo placówki informacyjno-radiowej o kryptonimie „Rafał”. W działalności tej pomagała mu Zofia.

5 sierpnia 1944 r., gdy stacja została zbombardowana, Zofia została raniona odłamkami bomby w nogę i klatkę piersiową.

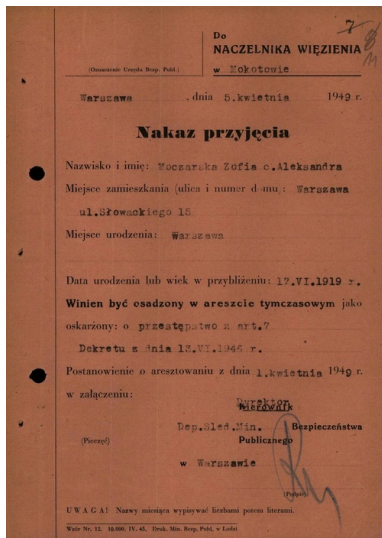
Wybuch powstania warszawskiego odciął ją od zespołu, jednak już drugiego dnia walk zdołała dotrzeć do placówki „Rafał” przy ul. Kredytowej. 5 sierpnia, gdy stacja została zbombardowana, Zofia została raniona odłamkami bomby w nogę i klatkę piersiową. Po krótkim okresie rekonwalescencji ponownie stanęła do walki, m.in. redagowała „Przegląd Prasy”, a następnie była sekretarzem redakcji „Wiadomości Powstańczych”.

20 września została odznaczona przez gen. Antoniego Chruściela ps. „Monter” Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami. We wniosku odznaczeniowym szef BIP Jan Rzepecki pisał o niej:

„Ofiarna, b. odważna w konspiracji (udział w odbiciu więźniów z Bonifraterskiej) i w powstaniu. Ranna 5.8.44”.

W katowniach i więzieniach

Po kapitulacji powstania udało jej się wraz z mężem opuścić Warszawę i dotrzeć do Pruszkowa. Wkrótce nawiązali w Częstochowie kontakt z dowódcą AK gen. Leopoldem Okulickim ps. „Niedźwiadek”, który mianował Kazimierza szefem BIP KG AK. „Malina” została kierowniczką jego sekretariatu i łączności. Jedenastego sierpnia 1945 r. Kazimierz Moczarski został aresztowany przez UB. Jednocześnie Zofia skorzystała z amnestii wydanej 2 sierpnia tego roku przez komunistów (weszła w życie 21 sierpnia).

**Nakaz przyjęcia Zofii Moczarskiej
do więzienia mokotowskiego, 5 IV
1949 r. (z zasobu IPN)**

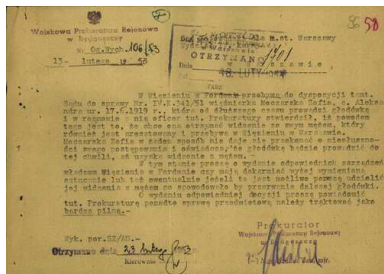
Była więziona w Fordonie k.
Bydgoszczy, gdzie prowadziła głódówkę,
domagając się widzenia z mężem.

Rozpoczęła pracę w Centralnym Urzędzie Planowania w Warszawie i podjęła przerwane wojną studia dziennikarskie, a przede wszystkim zainicjowała walkę o uwolnienie męża. Należy tutaj dodać, że Kazimierz 18 stycznia 1946 r. został skazany na 10 lat więzienia. Próby jego uwolnienia okazały się bezskuteczne, a w 1948 r. rozpoczęto przeciwko niemu śledztwo dotyczące jego działalności w KWP. W jego trakcie, 26 marca 1949 r., aresztowano także Zofię, którą poddano ciężkiemu śledztwu.

Jak było ono ciężkie, oddaje jej skarga napisana do prokuratury w 1955 r.:

„»Szarpnięto me zdrowie fizyczne w 100 procentach: 1. Straciłam 90% uzębienia [...] 2. Cierpię na

chroniczne bóle mózgowie«. W śledztwie »poza prześladowaniami moralnymi, bólami zębów i głowy (na granicy ludzkiej wytrzymałości) – przeszedłem okres »stójek« w czasie śledztwa, opuchlizny nóg, twarzy, utratę całkowitej władzy w nogach”¹.

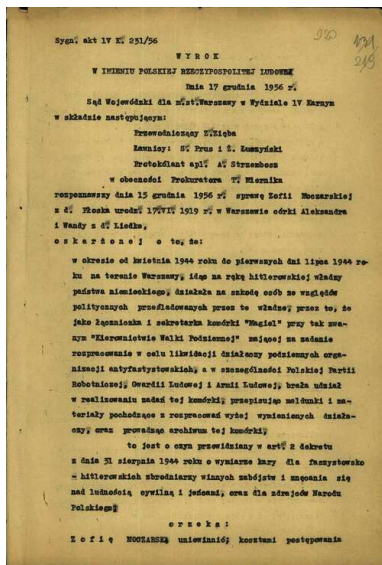
**Pismo mjr. Jana Szukucia -
prokuratora wojskowego z
Bydgoszczy, dotyczące gwałtowności
prowadzonej przez Zofię
Moczarską, 13 II 1953 r. (z zasobu
IPN)**

Po trzech latach udręki, 17 kwietnia 1952 r., Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy skazał ją na sześć lat pozbawienia wolności, utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na trzy lata oraz przepadek mienia (18 listopada tego roku Kazimierz został skazany na karę śmierci, zamienioną potem na dożywotnie więzienie).

Wolność odzyskała 26 marca 1955 r. i podjęła działania mające doprowadzić do swego uniewinnienia. Jej starania zakończyły się sukcesem. Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy oczyścił Zofię Moczarską z wszystkich zarzutów. 24 kwietnia 1956 r., więzienie opuścił wreszcie także Kazimierz.

Podstawą jej skazania był Dekret z 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego, który był szczególnie poniżający dla żołnierzy Polskiego Państwa Podziemnego.

Zofia była więziona w Fordonie k. Bydgoszczy (gdzie prowadziła głódówkę, domagając się widzenia z mężem) oraz w Inowrocławiu. Wolność odzyskała 26 marca 1955 r. i jeszcze w tym roku podjęła działania mające doprowadzić do swego uniewinnienia. Jej starania zakończyły się sukcesem, ponieważ 17 grudnia 1956 r. Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy oczyścił Zofię Moczarską z wszystkich zarzutów.

**Wyrok Sądu Wojewódzkiego dla
m.st. Warszawy uniewinniający
Zofię Moczarską, 17 XII 1956 r. (z
zasobu IPN)**

Rok po Zofii, 24 kwietnia 1956 r., więzienie opuścił Kazimierz. Początkowo oboje borykali się z problemami materialnymi i zdrowotnymi związanymi z pobytem w więzieniu. Stopniowo jednak na nowo układali sobie życie. Zofia po dłuższym leczeniu podjęła pracę w Polskiej Agencji Prasowej jako redaktor „Biuletynu Ekonomicznego”, a w 1958 r. urodziła córkę Elżbietę.

Zofia Moczarska zmarła 1 października 1977 r. Została pochowana razem z mężem (zm. 27 września 1975 r.) na Powązkach Wojskowych, w pobliżu kwater powstańców.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

¹ A. Machcewicz *Kazimierz Moczarski. Biografia*, Kraków 2009, s. 210-211)

COFNIJ SIĘ